

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 2/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysministeriö näkee tavoitteen kilpailun lisäämisestä yleisesti tärkeänä ja kannatettavana päämääränä. Hankintalaki on sangen laaja kokonaisuus, tämä lausunto painottuu sote-palveluihin liittyviin näkökulmiin kyseisestä lakiuudistuksesta.

Hankintojen valmistelun osalta (markkinakartoitukset, hankintojen jakaminen sekä yhden tarjouksen tilanne) keskeisintä on saavuttaa lain perusteluissa mainittujen poikkeusten kautta käytännön tasolla tasapaino lain tavoitteiden ja tarpeettoman hallinnollisen työn välillä. Lain perustelut tarjoavat toimivan lähtökohdan käytännöiksi, kunhan niitä osataan oikein soveltaa.

Varautumisen ja huoltovarmuuden huomioiminen hankinnoissa (71 §) on perusteltua. Hankintayksiköillä on jatkossa mm. mahdollisuus asettaa turvallisuutta ja varautumista koskevia ehtoja. Lisäksi hankintayksikkö voisi poissulkea tarjoajat, jotka muodostaisivat riskin mm. huoltovarmuudelle.

Sidosyksiköt ovat hyvinvointialueille olleet ennen kaikkea yhteistyön muoto, missä skaalaetujen muodossa on saatu yhteisiä resursseja tehokkaampaan käyttöön kuin että jos jokainen organisaatio olisi toiminut erikseen. Sidosyksiköt ovat samalla myös ainoa tapa tehdä yhteistyötä kunnan ja hyvinvointialueen välillä.

Lakiesitys sisältää merkittäviä taloudellisia riskejä. Sidosyksiköitä koskevan muutoksen toteuttaminen esitetyllä tavalla merkitsee käytännössä joko lisäkustannuksia aiheuttavia yritysjärjestelyjä, toiminnan siirtämistä omaksi toiminnaksi tai palvelun hankkimista markkinoilta, mikäli sitä on saatavissa. Esitettyjen muutosten vaikutusten kohdistuessa ennen kaikkia pienomistajiin, myös markkinoille mahdollisesti siirtyvän kilpailutettavan liikevaihdon osuus olisi vastaavasti pieni; toki tilanne vaihtelee toimialoittain ja alueittain.

Käytännössä in-house yritysten omistusjärjestelyt ovat jo näkyneet, kun hyvinvointialueet ovat investointisuunnitelmissaan varautuneet pääomittamaan vanhoja tai uusia in-house yhtiöitä, tyypillisesti joidenkin miljoonien panostuksilla aluetta kohden. Tämä antaisi viitteitä siihen, ettei palvelu ole siirtymässä hankittavaksi markkinoilta, vaan pikemminkin sidosyksiköiden yritysrakenteet ovat muutoksessa.

Lakiesityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on kuvattu kertaluonteisten muutuskustannusten jälkeen kilpailun lisääntymisellä saavutettavien säästöjen jälkeen lakimuutoksen takaisinmaksuajaksi 8 -14 vuotta. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan myös menetettävät skaalaedut tulisi tarkastelussa ottaa huomioon.

Sidosyksiköt vastaavat tällä hetkellä laajasti hyvinvointialueiden toiminnan kannalta kriittisten ICT-palvelujen tuottamisesta. Hyvinvointialueiden perustamisen yhteydessä voitiin nähdä, että kaikenlaiset muutokset kyseisissä palveluissa vaativat paljon aikaa ja rahaa. Sosiaali- ja terveyssektorin sekä siihen liittyvien ICT-järjestelmien pidempi siirtymäaika on näin ollen perusteltu ja tarpeellinen. Erityistä huomiota

tulee kiinnittää siihen, ettei yhteisin verovaroin rakennettuja järjestelmäkokonaisuuksia lähdetä tarpeettomasti hajottamaan.

DigiFinland Oy

DigiFinland Oy on valtion, hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän omistama erityistehtäväyhtiö. Hyvinvointialueet, Helsinki ja HUS-yhtymä omistavat kukin DigiFinland Oy:stä 2,9 %. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että yhtiö on keskinen osa rakennettaessa tulevaisuuden digitaalista sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuuden kannalta on tärkeää, että vaikuttaviksi todetut toimintamallit voidaan siirtää hyvinvointialueelta toiselle. Näihin toimintamalleihin liittyy usein jokin digitaalinen ratkaisu, joka on siirrettävä osana toimintamallia. DigiFinland Oy:n nykyinen omistusrakenne on mahdollistanut digitaalisten ratkaisujen laajentamisen tarvittaessa vaikka koko maahan, mutta hankintalaissa esitetty vähimmäisomistusosuutta koskeva muutos aiheuttaisi sen, että yhtiö ei voisi enää toimia omistajiensa sidosyksikkönä. Esityksessä todetaan (s. 83), että poikkeaminen sidosyksiköiden omistusta koskevasta vähimmäisvaatimuksesta voisi koskea myös nimenomaista erityistehtävää varten perustettuja yhtiöitä. Tällaisista yhtiöistä koskevista poikkeuksista olisi esityksen mukaan mahdollista säätää yleislakina sovellettavaa hankintalakia tarkemmin mm. erityislainsäädännössä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että hankintalain olisi tarkoitus tulla voimaan keväällä 2026. Sidosyksikön vähimmäisosuutta koskevaa säännöstä sovellettaisiin 1.7.2027 alkaen, mutta esityksessä ehdotetaan myös pidempiä siirtymäaikoja (1.9.2029 ja 30.6.2030). Ei ole kuitenkaan täysin selvää, mitä kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon ICT-järjestelmiä pidempien siirtymäaikojen kohdalla tarkoitetaan. Esimerkiksi, jos olisi kyse DigiFinland Oy:n tuottamasta digi-palvelusta, on epävarmaa, mitkä kaikki yhtiön palvelut kuuluisivat pidemmän siirtymäajan piiriin. DigiFinland Oy:n tuottamia digipalveluja ovat esimerkiksi Päivystysapu 116117, Hoidonperusteet.fi ja Omaolo. Ministeriö huomauttaakin, että tästä syystä vähimmäisosuutta koskevan säännöksen soveltuminen 1.7.2027 alkaen voi olla ongelmallista, koska käytännössä, jos olisi tarpeen laatia uutta lainsäädäntöä yhtiön toiminnan mahdollistamiseksi ja palvelujen säilyttämiseksi, olisi sen voimaan saaminen 1.7.2027 alkaen aikataulullisesti hyvin haastavaa. Olisikin tärkeää tarkastella sidosyksikön vähimmäisosuutta koskevan säännöksen voimaantuloa hyvin huolellisesti.

Asiantuntijalausunnon laatija: erityisasiantuntija Jussi Lind/STM